

אוניברסיטת בר-אילן
המחלקה למדע המדינה

עלייתו ונפילתו של הניטרליזם הערבי 01-819-71
קורס בחירה, תואר שני, 2 ש"ש
תשס"ז
ד"ר רמי גינת

שעות קבלה: יום ד' 1800-1900

יום ג' 1700-1800

מספר חדר: 2.36

טלפון במשרד: 03-5318826

דואר אלקטרוני: ginatr@mail.biu.ac.il

תיאור ומטרת הקורס

סיומה של מלחמת העולם השנייה, ראשיתה של המלחמה הקרה והאצת תהליך השחרור הלאומי בארצות אסיה ואפריקה הביאו להיווצרותה של מציאות בינלאומית חדשה. רוחות השינוי שנשבו בזירה הבינלאומית הביאו מצד אחד לעצמאותן של ארצות רבות ולהקמת ארגון האומות המאוחדות, ומן הצד האחר הלכה וגברה הסכנה למלחמת עולם נוספת עם היווצרותו של עולם דיכוטומי בדמותם של שני גושים גדולים, האחד בהנהגתה של ארצות הברית (המערבי), והשני בהנהגת בריה"מ (המזרחי). שני גושים אלה פעלו ללא ליאות להרחבת אזורי השפעתם בעיקר בקרב המדינות החדשות שעדיין לא היו מזוהות בסוגיות בינלאומיות עם גוש זה או אחר. בד בבד עם התפתחות זו הלכה וצמחה לה קבוצת מדינות שלישית, שכאמור, מרביתן השתחררו זה עתה מכבלי שלטון זר, אשר ניסתה לסלול לעצמה נתיב עצמאי בלתי-תלוי באחד משני הגושים הגדולים בנושאים בינלאומיים. קבוצה זו שבמרכזה עמד המנהיג היהודי נהרו ואשר כללה בראשית דרכה מספר מדינות ערביות, גיבשה לעצמה מדיניות בינלאומית ניטרליסטית. דוקטרינה זו הפכה בהדרגה לרבת פנים לאחר שמדינות שונות בחרו לעצבה ולהתאימה לתנאיהן, צורכיהן ונסיבותיהן המיוחדות. הניטרליזם הערבי שגם הוא היה רב-פנים היה למעשה חלק אינטגרלי ממחנה בינלאומי רחב; ואולם, כפי שנראה, תרם גם לצמיחתם של תת-זרמים בעלי מאפיינים ייחודיים, כמו למשל, "הניטרליזם החיובי" מבית מדרשו של ג'ימאל עבד אל-נאצר. מדינות ערביות ובמרכזן מצרים בהנהגת נאצר מילאו תפקיד מרכזי בתוך המחנה הניטרליסטי ואף הובילו להתגבשותו של גוש המדינות הבלתי-מזדהות, שנטל חלק פעיל וחשוב בזירה הבינלאומית, תוך שהן עושות שימוש מניפולטיבי ביריבות הבינגושית לשם קידום מטרותיהן ואינטרסיהן.

תכנית קורס לפי נושאים:

1. זיון כללי בבסיסם התיאורטי של המונחים (2 שיעורים)

“non-alignment”, “neutrality”, “neutralism”, “neutralization”,
תוך שימוש בהגדרות ובגישות השאובות מתחום מדעי החברה

*. Roderick Ogley, The Theory and Practice of Neutrality in the Twentieth Century (London: Routledge & Kegan Paul, 1970), pp. 1-18.

בספריה למשפטים: (1098857) OGLE 98.7 וגם תדפיס 10417 (1098857)

*. "Neutrality and Nonalignment," in David L. Sills (ed.), International Encyclopedia of the Social Sciences, vol. 11 (New York: Macmillan Company, and the Free Press, 1968), p. 166-172.

יעץ- ארון אנציקלופדיית INT 300.3 (235044)

* "Neutrality and Neutralization" in, Edwin R.A. Seligman (ed.), International Encyclopedia of the Social Sciences, vol. 11 (New York: Macmillan, 1949), p. 360-367.

יעץ- ארון אנציקלופדיית INT 300.3 (235044) וגם תדפיס 10418 (1098851)

* Michael Brecher, The New States of Asia (London: London University Press, 1964), p. 111-122.

תדפיס 10419 (1099190) וגם (343179) BRE 320.95

Julios Gould and William L. Kolb (eds.), A Dictionary of the Social Sciences (London: Tavistock, 1964), p. 467-469.

תדפיס 10420 (1099196) וגם בספריות: מדף פתוח, חינוך (406587) DIC 300.3

Clovis Maqsud, Ma'na al-Hiyad al-Ijabi (Beirut: Dar al-'Ilm lil-Malayin, 1960), pp. 31-35 (Arabic).
בספריה לערבית?

2. הרקע ההיסטורי הבינלאומי לצמיחת הניטרליזם תוך התמקדות בהיווצרותן של פרדיגמות ניטרליסטיות שונות (2 שיעורים).

* Rami Ginat, Syria and the Doctrine of Arab Neutralism (Brighton and Portland: Sussex Academic Press), pp. 1-19.
שמור מדעי המדינה לפי GIN (1094070)

*Fayez A. Sayegh, "Anatomy of Neutralism — A Typological Analysis," in, idem (ed.), The Dynamics of Neutralism in the Arab World (San Francisco, CA: Chandler Publishing House, 1964), pp. 1-36.
320.953 DYN (56138)

* Rikhi Jaipal, Non-Alignment (Ahmedabad, Bombay: Allied Publishers Private Ltd., 1983), pp. 7-34.
תדפיס 10316 (1094741)

Bahgat Korany, Social Change, Charisma and International Behaviour: Towards a Theory of Foreign Policy-Making in the Third World (Leiden: Institut Universitaire de Hautes Etudes Internationales, 1976), 3-7.
תדפיס 10320 (1094863)

Pandit Jawaharlal Nehru, Toward Freedom: The Autobiography of Jawaharlal Nehru (New York: John Day, 1941), pp. 228-31.
תדפיס 10401 (1094864)

3. המאבק לעצמאות בעולם הערבי וניצני הניטרליזם במצרים ובסוריה: שלב הניטרליזם הלאומי הפרגמטי/המחושב (2 שיעורים)

* Rami Ginat, "British Concoction or Bilateral Decision: Revisiting the Genesis of Soviet Egyptian Diplomatic Relations", International Journal of Middle East Studies [IJMES], Vol. 31 (1999), pp. 39-60.
מדף לכתבי עת בספריה המרכזית (x-1967)

* Rami Ginat, "Syria's and Lebanon's Meandering Road to Independence: the Soviet Involvement and the Anglo-French Rivalry", Diplomacy & Statecraft, Vol. 13, No. 4 (December 2002), pp. 96-122.
תדפיס 10317 (1094747)

Uri Bialer, Between East and West, Israel's Foreign Policy Orientation 1948-1956, (Cambridge, UK: Cambridge University Press, 1990), pp. 197-234.
שמור מדעי המדינה לפי BIA (119475)

4. גלישת המלחמה הקרה למזרח-התיכון והופעת הניטרליזם האנטי-מערבי (2 שיעורים)

*. Ginat, Syria and the Doctrine of Arab Neutralism, pp. 43-84
שמור מדעי המדינה לפי GIN (1094070)

Rami Ginat, The Soviet Union and Egypt, 1945-1955 (London: Frank Cass, 1993), pp. 107-143.
327.47062 GIN (255804)

5. עליית השפעתו של נהרו בעולם הערבי והדרך לוועידת בנדונג (2 שיעורים)

*. Ginat, Syria and the Doctrine of Arab Neutralism, pp. 85-129.

שמוור מדעי המדינה לפי (1094070)GIN

*.A. K. Damodaran, Jawaharlal Nehru: A Communicator and Democratic Leader (New Delhi: Sangam Books, 1997), pp. 118-120.

אין

Michael Brecher, Nehru, a Political Biography (London: Oxford University Press, 1969), pp. 212-228.

954.0092 NEW (339131)

6. ברית בגדאד, המאבק על ירדן והתגבשות המחנה הניטרליסטי הערבי: מצרים, סוריה, סעודיה, תימן
(שיעור 1)

*. אלי פודה, החתירה להגמוניה בעולם הערבי (תל-אביב: משרד הביטחון - ההוצאה לאור, 1996), ע"ע 24-43,
98-71.

956.04 פוד. חת (303015)

*. Rami Ginat, The Soviet Union and Egypt, pp. 170-194, 205-219

327.47062 GIN (255805)

פטריק סיל, סוריה - המאבק אל הצמרת (תל-אביב: מערכות, 1968), ע"ע 119-137, 211-266.
956.91 סיל.סו (173200)

7. צמיחת הניטרליזם החיובי הנאצרי והדרך לאיחוד סורי-מצרי (קע"מ) (2 שיעורים)

*. K. R. Singh, "Positive Neutrality", in K. P. Karunakaran (ed.), Outside the Contest (New Delhi: People's Publishing House, 1963), pp. 133-162.

אין

*. Ginat, Syria and the Doctrine of Arab Neutralism, pp. 130-195.

שמוור מדעי המדינה לפי (1094070)GIN

Elie Podeh, The Decline of Arab Unity (Brighton and Portland: Sussex Academic Press, 1999), pp.174-196.

תדפיס 10318 (1094805)

8. ועידת בלגרד והתגבשות גוש המדינות הבלתי-מזדהות (שיעור 1)

*. D. N. Mallik, "Belgrade, New Phase", in K. P. Karunakaran (ed.), Outside the Contest, pp. 189-214.

אין

*. Ginat, Syria and the Doctrine of Arab Neutralism, pp. 213-219.

שמוור מדעי המדינה לפי (1094070)GIN

Malabika Banerjee, The Nonaligned Movement (Calcutta: Firma KLM Private Limited, 1982), pp. 1-50.

אין

9. כישלון קע"מ, עליית הבעת' והמעבר לניטרליזם חיובי פרו-סובייטי - הדרך למלחמת יוני 1967 (2 שיעורים)

*. Podeh, The Decline of Arab Unity, (Brighton and Portland: Sussex Academic Press, 1999), pp 174-196.

אין

*. Michael B. Oren, *Six Days of War* (London: Penguin Books, 2003), pp. 61-126.
בעברית שמור מדעי המדינה לפי ארן. שש (5888052)

Rami Ginat, "The Soviet Union and the Syrian Ba'ath Regime: From Hesitation to Rapprochement", *Middle Eastern Studies*, Vol. 36 No. 2, (2000), 150-171.
EJournal

10. בין יוני 1967 לאוקטובר 1973, התבוסה הערבית, עליית הבעת' בעיראק, מותו של נאצר, עליית אסד והתחזקות ההשפעה הסובייטית בזירה הערבית -- שלב הניטרליזם הפרו-סובייטי (שיעור 1)
* זאב לקויר, "שקיעת הניטרליזם החיובי": החמרת התלות בברית-המועצות", מתוך: שמעון שמיר (עורך), *ירידת הנאצריזם 1970-1965* (תל-אביב: מפעלים אוניברסיטאיים, 1978), ע"ע 297 – 309.
962.053 ירי.הנ (211921)

*. משה מעוז, *ישראל-סוריה סוף הסכסוך?* (אור יהודה: ספריית מעריב, 1996), ע"ע 102-124.
שמור מדעי המדינה לפי מעו.יש (308867)

Rajan Menon, *Soviet Power and the Third World* (New Delhi: EWP, 1989), pp. 167-237.
תדפיס 10319 (1094807)

11. סאדאת ושינוי האוריינטציה הבינוגושית -- הדרך לקמפ-דיוויד והמעבר לניטרליזם פרו-מערבי 2) (שיעורים)
* שמעון שמיר, "הרה-אוריינטציה של מצרים לעבר ארה"ב - דינמיקה של קבלת החלטות בנושא הבין-גוש", מתוך רבינוביץ ושקד, *המזרח-התיכון וארצות-הברית*, ע"ע 261 – 302.
327.73056 מזר.הת (200213)

יעקב רואי, "מדיניותה של ארצות-הברית במזרח-התיכון מנקודת הראות הסובייטית", מתוך, רבינוביץ ושקד, *שם*, ע"ע 125 – 148.
327.73056 מזר.הת (200213)

*. Mohrez Mahmoud El Hussini, *Soviet Egyptian Relations, 1945-1985* (London: Macmillan, 1987), pp. 201-211.
327.47062 EL-HUS (70680)

Talal Nizameddin, *Russia and the Middle East* (London: Hurst & Co., 1999), pp. 33-43.
שמור מדעי המדינה לפי NIZ (1094060)

12. אסד וחזית הסיור הערבית הפרו-סובייטית מול מצרים והמדינות הפרו-מערביות -- הדילמה הסעודית והירדנית 2) (שיעורים).
* אפרים קרש, "נישואין של נוחות: ברית המועצות וסוריה", מתוך: אבנר יניב, משה מעוז ואבי קובר (עורכים), *סוריה ובטחון ישראל* (תל-אביב: מערכות, 1991), ע"ע 243-261.
שמור מדעי המדינה לפי סור.וב (172641)
דן שיפטון, "סוריה בזירה הבין-ערבית והבין-לאומית", מתוך: יניב, מעוז וקובר, *סוריה ובטחון ישראל*, ע"ע 263 – 302.
שמור מדעי המדינה לפי סור.וב (172641)

*. פטריק סיל, *אסד* (תל-אביב: מערכות, 1993), ע"ע 299-310.
956.91042092 אסד (סיל) (230625)

מעוז, ישראל-סוריה סוף הסכסוך?, (אור יהודה: ספריית מעריב, 1996), ע"ע 125-175.
שמור מדעי המדינה לפי מעו.יש (308867)

*. Madiha Rashid al-Madfai, *Jordan, United States and the Middle East Peace Process, 1974-1991* (Cambridge: Cambridge University Press, 1993), pp. 46-61, 121-134.
אין

13. עליית גורבצ'וב וסיומה ההדרגתי של המלחמה הקרה -- הדילמה הסורית (שיעור 1)

* Talal Nizameddin, Russia and the Middle East, pp. 44-70.

שמור מדעי המדינה לפי NIZ (1094060)

*. Alan R. Taylor, The Superpowers and the Middle East (New York: Syracuse University Press, 1991), pp. 143-179.

327.56073 TAY (304160)

Golan Galia. Moscow and the Middle East: New Thinking on Regional Conflict (London: The Royal Institute of International Affairs, 1992), pp. 10-102.

327.56047 GOL (224724)

14. מלחמת המפרץ הראשונה והתפוררותה של בריה"מ: סוף המלחמה הקרה, קריסת הקומוניזם ומותו של הניטרליזם (2 שיעורים).

*. Long Peace, the End of the Cold War, and the Failure of Realism", International Organization, Vol. 48 (1994), pp. 249-277.

כתב עת בספריה למדעי החברה

*. Nizameddin, Russia and the Middle East , pp. 71-107.

שמור מדעי המדינה לפי NIZ (1094060)

Mahmoud Abbas (Abu Mazen), Through Secret Channels (Reading: Garnet Publishing, 1995), pp. 85-101

E990.29 ABB(285030)

Melvin Goodman, "Moscow and the Middle East in the 1990s", in: Phebe Marr and William Lewis (eds.), The Middle East Challenge After the Cold War (Boulder: Westview Press, 1993), pp. 13-37.

אין

John L. Esposito, "Islamic Movement, Democratization and US Foreign Policy", in Marr and Lewis, ibid, pp. 187-210.

אין

*. איתמר רבינוביץ, סף השלום (תל-אביב: ידיעות אחרונות, 1998), ע"ע 48-64.
שמור מדעי המדינה לפי רבי. סף (369201)